

**O'G'IL VA QIZ BOLALARDA INTELEKTUAL LIDERLIK
KO'NIKMALARINING SHAKLLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR
(TAQQOSLOVIY TAHLIL)**

Ro'zmetova Munisa Ma'ruf qizi

Nukus davlat pedagogika institute doktoranti

munisarozmetova63@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida o'g'il va qiz bolalarda intellektual liderlik ko'nikmalarining shakllanishi turlicha omillar ta'sirida yuz berishi va bu farqlar nafaqat biologik va psixologik, balki sotsial va madaniy omillar bilan ham bog'liqligi va o'g'il va qiz bolalarda intellektual liderlik ko'nikmalarining shakllanishiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar taqqosloviy tahlil asosida yoritiladi.

Kalit so'zlar: og'il, qiz, intellekt, liderlik, qobiliyat, shaxs, individual, biologik, psixologik omil.

Bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan zamonaviy jamiyatda intellektual salohiyatga ega bo'lgan, mustaqil fikrlay oluvchi, boshqalarni yetaklay oladigan shaxslarni tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Intellektual liderlik – bu nafaqat bilim va tafakkur darajasining yuqoriligi, balki tashabbuskorlik, innovatsion fikrlash, qaror qabul qilish, tanqidiy tahlil va jamoada ta'sir o'tkaza olish kabi murakkab ko'nikmalarni o'z ichiga oladi.

1. Intellektual liderlik tushunchasi.

Intellektual liderlik bu shaxsning bilim darajasi, tanqidiy va analitik fikrlash qobiliyati, innovatsion g'oyalarni ilgari sura olishi, jamoaga ilhom bera olishi va ijtimoiy mas'uliyatni his qila olishiga asoslanadi. U an'anaviy liderlikdan farqli ravishda rasmiy lavozim yoki kuch ishlatish vositalari bilan emas, balki bilim, ijtimoiy intellekt va axloqiy ustunlik bilan amalga oshiriladi. Howard Gardnerning ko'p qirrali intellekt nazariyasiga ko'ra, liderlik faqat IQ bilan belgilanmaydi, balki shaxslararo (interpersonal) va o'zlikka oid (intrapersonal) intellekt turlari orqali ham shakllanadi.

2. O'g'il va qiz bolalar psixologik rivojlanishidagi farqlar

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'g'il va qiz bolalarda psixik rivojlanishning ayrim bosqichlarida tafovutlar mavjud:

Qiz bolalar ko'proq til ko'nikmalari, emotsional sezgirlik va sotsial aloqalarda kuchli bo'lib, ko'pincha hamjihatlik, empatiya va tashkilotchilikda o'zini ko'rsatadi.

O'g'il bolalar esa makoniy fikrlash, xavfga borish qobiliyati, tez qaror qabul qilish, raqobatbardoshlikda ustunlik qilishi mumkin.

Bu farqlar liderlik shakllanishida qizlar va o'g'il bolalarning turli yondashuvlarini shakllantiradi: qizlar ko'proq emotsional va sotsial yetakchilikni, o'g'illar esa raqobatbardosh va natijaga yo'naltirilgan liderlikni namoyon etadi.

3. Intellektual liderlikka ta'sir etuvchi asosiy omillar

3.1. Biologik va psixologik omillar

Jinsiy farqlarga xos neyropsixologik rivojlanish, temperament, emotsional reaktivlik va stressga nisbatan sezuvchanlik kabi omillar bola liderlik salohiyatining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

3.2. Oilaviy muhit va tarbiya uslublari

Oilada qiz va o'g'il bolaga bo'lgan yondashuv ko'pincha stereotiplarga asoslanadi. Masalan, ko'plab oilalarda qizlar itoatkor, yumshoq, murosachilikka o'rgatiladi, o'g'illar esa qat'iyat, jasorat, tashabbuskorlikka undaladi. Bu esa ularning liderlik ko'nikmalariga bevosita ta'sir qiladi.

3.3. Maktab muhitining roli

O'qituvchilarning yondashuvi (qiz va o'g'il bolalarga beriladigan topshiriq turi, munosabatda seziladigan farqlar);

- ❖ *Baholash tizimidagi muvozanatsizlik;*
- ❖ *Gender stereotiplari asosida shakllangan kutishlar (masalan, o'g'illar lider bo'lishi kerak degan ijtimoiy tasavvur);*
- ❖ *Ijtimoiy faoliyatlarda teng imkoniyatlarning yo'qligi.*
- ❖ *Maktab bu jihatdan eng muhim ijtimoiy muhit bo'lib, aynan shu bosqichda o'quvchining liderlik qobiliyati shakllanadi yoki bostiriladi.*

3.4. Madaniy va ijtimoiy stereotiplar

Ko'plab madaniy kontekstlarda liderlik erkaklarga xos sifat sifatida qaraladi. Natijada qizlar o'z liderlik salohiyatini namoyon qilishdan cho'chiydi yoki cheklaydi. O'g'il bolalar esa ba'zida haddan tashqari liderlik bosimini sezadi, bu esa salbiy psixologik oqibatlariga olib kelishi mumkin.

4. Empirik kuzatuv va tahliliy misollar

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, genderga qarab liderlikda ustunlik aniqlashdan ko'ra, har bir shaxsning individual xususiyatlari va ularga yaratilgan imkoniyatlar muhimroq rol o'ynaydi. Masalan: qiz bolalar kichik yoshda til va muloqot orqali yetakchi bo'lishga intiladi, bu esa ijtimoiy liderlik sifatida namoyon bo'ladi. O'g'il bolalar esa texnikaviy yoki sport faoliyatida liderlikka intiladi, bu esa ko'proq tashabbuskorlik va natijaviylikka asoslanadi.

Xulosa

Taqqosloviy tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'g'il va qiz bolalarda intellektual liderlik ko'nikmalarining shakllanishida biologik, psixologik, sotsial va madaniy omillar o'zaro uyg'unlikda faoliyat yuritadi. Har ikkala jins vakillarida ham liderlik salohiyati mavjud bo'lib, ularni rivojlantirish uchun atrof-muhitdagi stereotiplardan xoli, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim va tarbiya tizimini shakllantirish zarur. Shaxsga yo'naltirilgan, gender tengligini hisobga olgan yondashuv orqali o'quvchilarning intellektual liderlik salohiyati to'laqonli rivojlanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*.
2. Karagianni, D., & Montgomery, A. J. (2017). *Developing leadership skills among adolescents and young adults: a review of leadership programmes*.
3. Рубинштейн С.Л. (2000). *Основы общей психологии*. Москва.
4. Ўзбекистон Республикасида таълим соҳасида gender tengligi bo'yicha Davlat dasturi. (2021–2025)
5. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*.
6. Мақтаб психологияси бўйича республика илмий-амалий журналлари (2022–2024).
7. Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*.